

KÖNYVISMERTETÉSEK

Marshall. A. J., *Biology and Comparative Physiology of Birds.* (Academic Press, New York & London, I., 1960. pp. 518; II. 1961. pp. 468)

A madártan már régen nélkülözött egy olyan élettani munkát, mely nemcsak a szorosan vett fiziológiával foglalkozik, hanem kitér a madár egyes életjelenségeire is a bonc-, és szövettani, az élettani vizsgálatokon kívül. Ugyan GRÉOBELS két vaskos kötetben tárgyalta a madár fiziológiáját, de olyan adat-tömeggel dolgozott, hogy szinte „fáktól nem láttuk az erdőt”, azonkívül a harmadik kötettel, mely az érzékszerveket tárgyalta volna, adós maradt. A munka ma már be nem szerezhető. STRESEMANN és GRASSÉ munkái viszont egy nagy állattani kézikönyv megfelelő kötetei voltak, tehát részletekbe nem bocsájtkozhattak olyan mélyen, mint azt a madártan kutatói kívánták volna. Ezt a hiányt pótolja most ez a vaskos szép kiállítású két kötet, melyet MARSHALL (Victoria, Ausztrália) szerkesztésében főleg amerikai szerzők, mint BERGER, FARNER, RAWLES, SALT, STORER, HÖHN, KING, WITSCHI írtak; európai szerzők: BELLAIRS, JENKIN, SPERBER, SWINTON, ZEUTHEN, HINDE, KRAMER, PORTMANN, PUNPHREY, STINGELIN ausztrálieiak: SERVENTY, SIMONS, GIBB és a szerkesztő.

Az első kötet felöleli a származás, az alkalmazkodás, a rendszerezés, földrajzi elterjedés, egyedi fejlődés kérdéseit, továbbá a kültakaró, a csontváz, izomzat, vérrendszer, lélegzési szervek, emésztési szervek és a kiválasztás leírását.

A második kötetben találjuk a központi idegrendszer, az érzékszervek, a belső elválasztási mirigyek, az ivari bélyegek, a szaporodás, a hőenergia, a repülés, a madártest belső változásainak a költés és a vonulás ideje alatti, végül a tájékozódás, a szokás-tan és a populációs vizsgálatok ismertetését.

Természetesen ilyen összefoglaló mű sohasem nélkülöz kisebb hibákat, azonban ilyen mű megalkotása mindenképp nehéz feladatok elé állítja a szerzőt és csak örvendetes hogy végre támpontot kaptunk a további kutatásokhoz, hiszen korszerűség szempontjából nem férhet kétség a munka értékéhez. A magyar szerzők közül többször idézik ÁBRAHÁM, GRESCHIK, KOPPÁNYI, HÁRI, UDVARDY és LAMBRECHT kutatásait. Sajnos a munka nagy ára (26 dollár) a könyv hozzáférhetőségét megnehezíti.

K. A.

Peters, J. L. (edited by Mayr, E. & Greenway, J. C. jr.) *Check-List of Birds of the World. IX.*

(Cambridge, Mass., 1960. pp. 506)

Az egész világ ornithologusai nagy örömmel fogadták, hogy az 1951. óta szünetelő kézikönyv sorozat végre ismét bővült egy kötettel, bár a közbeeső VIII. kötet kiadása későbbi időre tolódott. A 15 kötetre tervezett munka VII. kötetét még PETERS írta meg egyedül és a későbbi kötetek sok részletét már előre kidolgozta maga. Azonban az 1952-ben bekövetkezett halála és ugyancsak J. T. ZIMMER halála, akinek PETERS a VIII-ik kidolgozását adta át, újabb kötet megjelenését megakadályozta. A nevezett szerzők halála után egy bizottság vette át a további kötetek kidolgozását MAYR és GREENWAY vezetése alatt. Természetszerűleg sok véleménykülönbség alakult ki, amíg így éppen a legkényesebb csoportoknál egyeztetni sikerült azokat.

A bizottság tagjai túlnyomó részben ma is amerikaiak még az európai és palaeaktikus csoportokra is. A kötetet 1958. július elsejével zárták le, a későbbi irodalom így nem szerepelhet benne.

A kötet külső formájára, beosztására megőrizte a PETERS által lefektetett alapokat, azonban tartalmilag lényegesebben eltér PETERS elveitől, t. i. PETERS ragaszkodott ahhoz, hogy a WETMORE által családokig megadott rendszertani sorrendet kövesse, az új kötet szerkesztői ezt az elvet már elvetették és ha összevetjük a WETMORE-féle 1960-as kiadású jegyzékkel, már teljesen más sorrendben találjuk az egyes családokat, kis nomenclaturai eltéréssel is, pedig a mai kézikönyvek általában átvették a WETMORE-féle sorrendet.

A IX. kötet 13 familiát tárgyal, le mivel két családot bevonnak (*Ptilognatinae* *Bombycillidae*-khoz és *Prionopidae*-t a *Laniidae*-hez, WETMORE rendszerében a 33. és 38-ik családok) tulajdonképpen a WETMORE-féle családból 15 familiát, — megjegyzendő, hogy az 56-ból kettő kihalt, melyeket PETERS sem tárgyalt. A munka sorrendje a következő: — előtte sorszámmal jelöljük hogy WETMORE rendszerében hányadik és utána zárójelben, hogy kik írták, illetve kik nézték azt át — : 1. *Alaudidae* (PETERS—VAURI—WHITE); 3. *Hirundinidae* (PETERS—CHAPIN—EISEMANN); 31. *Motacillidae* (VAURIE—WHITE—MAYR—GRENWAY—SALOMONSEN—RAND—WETMORE); 18. *Campephagidae* (PETERS—MAYR—MOREAU—STRESEMANN—RIPLEY—VOOUS); 19. *Pycnonotidae* (RAND—DEIGNAN—CHAPIN—DELACOUR—MOREAU—STRESEMANN—WHITE); 21. *Irenidae* (= *Chloiopseidae* WETMORE-nál) (DELACOUR); 37. *Laniidae* (RAND—CHAPIN—DEIGNAN—FRIEDMANN—STRESEMANN); 36. *Vangidae* (ugyanazok); 32. *Bombycillidae* (GREENWAY—WETMORE); 34. *Dulidae* (ugyanazok); 22. *Cinclidae* (GREENWAY—DEIGNAN—VAURIE—BERLIOZ); 23. *Troglodytidae* (PAYNTER—VAURIE—BLAKE) 24. *Minidae* (J. DAVIS—A. H. MILLER).

Reméljük, most már gyorsabb ütemben következnek a kezdet nehézségei után a további kötetek, melyek minden rendszertani munka alapjául szolgálhatnak és nélkülözhetetlenek.

K. A.

Wetmore, A., *A Classification for the Birds of the World.*

(Smithsonian Miscell. Coll., Vol. 139. No. 11., Publ. 4417, Washington, 1960. pp. 37.)

WETMORE már 1930-ban javasolt a madarak rendszertani beosztására egy jegyzéket, mely családokig magában foglalja az összes madarat, beleértve a fosszilisakat is. Ez a jegyzék alapján véve visszatérést jelent a GADOW-féle beosztásra. A jegyzéket több ízben módosította, így 1940. és 1951-ben. A mostani új kiadás annyiban tér el az előzőktől, hogy minden változtatást részletesen indokol és a munka végén a legfontosabb irodalmat is megadja.

A változások a következők: Az *Archaeornithidae* családot törli: A Superordo *Ordo thegnathae*-től elválasztja a superordo *Ichthyornithes*-t. A *Caenaganthiformes* rendet törli. A *Colymbus* nevet törli és így a megfelelő változtatásokkal *Podiceps* a rendszerezés alapja. A *Pelicaniformes* elé kerül egy fosszilis subordo: *Odontopterygias* két családdal *Ordopterygidae*, *Pseudodontornithidae* és a végén az új subordo jelenik meg a *Cladornithes* a *Cladornithidae* családdal. A flamingók közt új család a fosszilis *Palaelodidae* (*Palaelodus*, *Megapalaelodus*, *Telmabates*). A *Cariamae* subordóban superfamilia-ként külön választja a *Phororhacoidea*-kat és a *Cariamoidea*-kat, az utóbbiban maradnak *Bathornithidae*, *Hermosiornithidae* és *Cariamidae* családok. Az énekes madarak közt a *Campephagidae* család hátrább kerül a *Timaliidae* és *Pycnonotidae*-k közé, ugyanígy a *Paradoxornithidae* a *Certhiidae* és *Chamaeidae*-k közé. Új család a fosszilis *Plaeosciniidae* (*Palaeoscinis*) a recens *Chlorepseidae* a *Pycnonotidae* és *Cinclidae* családok közt. Lényegében tehát a jelen ornist csak egyetlen család szétválasztása érinti, két család rendszertani helyének rendezése és a vöcsök névváltozása, mely így összhangba kerül az eddigi európai nevezékekkel. A munkát a kérdések alapos átdolgozása jellemzi.

K. A.

Voous, K. H. Atlas of European Birds.

(Nelson Co, London, 1960. pp. 284)

Voous professzor, aki ma a palaearktikus madarak rendszertani és filogenetikai kutatásának legkiválóbb kutatója, most ebben a remek kiállítású díszmunkában mutatja be a palaearktikus madarak elterjedését. Munkája eredetileg holland nyelven jelent meg, de azt rövidesen követte az angol kiadás is.

Az egészen rövid bevezetésben rámutat arra, hogy a térképeivel nem kíván részletekbe bocsátkozni, és ugyanez vonatkozik a szövegre is, csupán jó ábraanyag kíséretében áttekintést kíván nyújtani. A munkában használt egyes kifejezéseket és címszavakat megmagyarázza, így a madarak állatföldrajzi jellemzésére adott kifejezéseket, melyek részben fauna-területre, részben a klimatikus zónákra vonatkoznak. Eztán sorra veszi a fajokat. A szövegben a következő címszavak szerepelnek: fauna-típus, elterjedés, habitat, táplálkozás (nemcsak az eleség, de a táplálkozási mód is), fészek és vonulás (mozgalmak). Minden egyes fajnak igen világos és tiszta nyomásban adja elterjedési térképét és minden egyes fajról a legkiválóbb madárfényképezőktől közöl egy-egy képet (HOSKING, YEATEAS, CRISTIANSSEN, stb., stb.). Magyar vonatkozásban is szerepel BROOK két felvétele (nagy kócsag, batla). Összesen 419 fajt tárgyal.

A munka nemcsak nagyszerű áttekintést ad tudományos szempontból, hanem esztétikailag szemgyönyörködtető.

K. A.

Stresemann, E. — Portenko, I. A., Atlas der Verbreitung palaearktischer Vögel. 1. Lief.

(Akademie-Verlag, Berlin, 1960.)

Régen kívánatos kiadványsorozatot indítottak el a szerkesztők, melyben térképlapokkal áttekintést nyújtanak egyes fajok költési területéről. Ezekben azonban a rendkívül költési eseteket, nagyon helyesen, nem vették fel, csak az állandó költő területet. STRESEMANN bevezetőjében rámutat, hogy hogyan jött létre ez a munka. Az első Lieferung szerzői G. EBER, G. MAUERTSBERGER—, L. A. PORTENKO, J. SZIJJ akik 26 énekesmadár fajt dolgoztak fel. Minden térképlapot rövid magyarázó szöveg kísér, ebben térnek ki az illető faj vonulására is. Természetesen ilyen összefoglaló munkánál sokszor lényeges irodalmi adat is kikerülheti a figyelmet, pl. *Hippolais pallida*-nál TRISCHLER eredményei stb. Igen sajnálatosnak tekinthetjük STRESEMANN bejelentését, hogy NIETHAMMER és munkatársai 1957-ben kiváltak a feldolgozásból, ami a mű befejezését igen el fogja húzni.

K. A.

Gilliard, E. Th., Living Birds of the World.

(Doubleday & Comp., New York, 1958., pp. 400)

Nagyformátumú fotomunka, mely jobbnál-jobb felvételekben nyújt izelítőt a világszerte folyó madárphoto-művészetéről. 1500 fajról 400 felvétel és 217 színes photo, mely így a könyvet díszmunkává avatja. Bőséges fajleírásokkal. Ebben nemcsak észak-amerika és európai madarat láthatunk, hanem gyönyörködhetünk a dél-amerikai trópusok madarainak színpompájában is.

K. A.

Schönwetter, M., Handbuch der Oologie. Lief. 1., 2., 3., 4., 5.

(Akademie Verl., Berlin, 1960—61. pp. 320.)

A madártojástan (oologia) nagy mestere sok évtizedes tapasztalatairól most kézikönyvben számol be, melyet W. MEISE rendezett sajtó alá. Az első 3 füzet (Lieferung) WETMORE rendszerét követve a Struthioformes-tól a Falconiformes-ig terjed. Igen pontos színleírásokkal, súly- és hosszmeretekkel. Foglalkozik a subfosszilis tojásleletekkel is, csiszolatokról ad ábrákat. Több színes tábla is díszíti a munkát. Alapjában véve az első ilyen természetű munka, mely nemcsak határozó, hanem tudományos feldolgozása egy rendkívül nagy világanagnak. Az ötödik füzetrel a guvatokig jutottak el.

K. A.

Portenko, I. A., Ptici SSSR. IV.

(Izd. Akad. Nauk., Leningrad—Moszkva, 1960, pp. 416.)

Ezzel a kötettel bezárul a Szovjetunió madarainak határozó könyvsorozata. A munkáról az előző *Aquilák*ban beszámoltunk, így a csinos illusztrációkról, a munka beosztásáról nem kell ismételtén szólnunk. A kötet a *Sylviidae*-ktől a *Fringillidae*-kig terjedően foglalja magában az énekes madarak hátralevő családjait. Meg kell jegyeznünk, hogy a kiadó nem zárkózott el az elől, hogy a munkában új alfajokat írjanak le s bár az egész munka cirill-betűs, a diagnózisok lábjegyzetben latinul jelentek meg. Ilyen új alfajok a következők: *Budytes citreola quassatrix*, *B. c. sindzianicus*, *Anthus campestris boehmii*, *Passer domesticus tauricus*, *P. d. colchicus*, *Linaria cannabina kudashevi*, *Rubicilla erythrina tianschanica*, *Frythrina rosea sachalinensis*, *Pyrrhula pyrrhula exorientis*, *Mycerobas carnipes centralis*, *Spina fucata transitiva*, *Schoeniclus schoeniclus wotiakororum*, *Sch. sch. kozlovae*, *Hypocentor aureola insulanus*, *Miliaria calandra sarmatica*, *M. c. ignobilis*. A munka befejezéséhez méltán gratulálhatunk a szerzőnek és kiadónak egyaránt.

Berndt, R. — Meise, W., Naturgeschichte der Vögel. I.

(Franck'sche Verl., Stuttgart, pp. 390.)

A szerzők számos más szerzőtárssal irták ezt a nagy két kötetes munkát, melynek befejezése nyilván még évekig el fog húzódni. A két szerkesztő rámutat arra, hogy a madártanban a szakkutatók és amatőrök munkája annyira összefonódik, mint a zoológia egyik más ágában sem. Éppen ezért van szükség, hogy az ornitológusok kezébe egy általános német kézikönyv kerüljön, hiszen STRAESEMANN munkája ma már nem kapható, részben pedig már idejétmúlt is, más ilyen természetű munka pedig csak francia nyelvű, illetve az amerikai irodalomban található meg.

Az első kötet az általános rész, mely a következő fejezetekre tagozódik: a madarak klasszisának elhatárolásáról, a madártan egyes ágairól, a madártani kutatások történetéről szól a bevezető fejezet. Az általános rész három fő fejezetre oszlik: 1. A test felépítése és a szervek működése. 2. Egyedfejlődés és öröklés. 3. Viselkedés és környezet.

Az első fejezet a bőrrel kezdődik és a színezetre is kiterjed. Folytatódik a csontszerkezettel, beleértve a mozgást, a repülést is. Utána az érzékszerveket ismerteti, majd az idegrendszert. Következik a légzés és hangadás, majd a vérkeringés, az anyagcsere és kiválasztás. A második főfejezetben a tojás fejlődéséről, szerkezetéről, a megtermékenyítésről, a fióka kikeléséről és fejlődéséről, az életkorról és az átöröklésről van szó. A harmadik főfejezet a madarak viselkedéséről (Verhaltensforschung) szól és természetszerűleg a nász idején végzett táncok, mozgások is benne foglaltatnak. Ugyanitt tárgyalja a tájékozódást, a táplálkozást, elterjedést és madárföldrajzot, a vonulást, a szaporodást, betegségeket, élősködőket, ellenségeket, állomány kialakulást (halandóság, állományingadozás stb.), végül a madarat a környezetében (a növénytakaróhoz való viszonya, alkalmazkodása, a madár szerepe a természetben stb.). A szöveget igen gazdag képanyag illusztrálja.

A második kötetéről még nem írhatunk sokat, mivel eddig csak egyetlen füzetet kaptunk meg, az sem az első ebből a kötetből. Ez a madár palaeontológiával kezdődik, majd röviden tárgyalja az egyes rendszertani csoportokat. Mivel nem áll rendelkezésünkre több füzet, így nem adhatunk még arról sem számot, hogy milyen rendszert fog a munka követni, de nyilván a WETMORE-félét.

K. A.

Wing Leonard W. Natural History of Birds a Guide to Ornithology.

(The Ronald Press Company. New York 1956.)

„Ez a könyv azok számára íródott, akiket érdekelnek a madarak, akár a tanteremben, laboratóriumban, könyvtárban, kertben, akár erdőn vagy mezőn találkoznak velük. Arra készült, hogy kézikönyvként szerepeljen, amely a határozókönyv mellé kerül és amelyet azzal együtt használnak.” Így ír könyvről az író előszavában. A könyv összehasonlító madárbiológiát nyújt, tárgya: az élő, eleven madár. Felépítése logikus: áttekinthető képet ad az egész madártanról. A fejezetek egy-egy témakört tár-

gyalnak. Bevezetőjükben általános biológiai háttérrel kapunk, a tárgyalás során pontokban ismerjük meg a témához tartozó kérdéseket és ezek különböző oldalait. Mindehhez számos példa csatlakozik, természetesen elsősorban az amerikai madárvilágból, s ez az összehasonlító módszer rendkívül érdekessé teszi az elmondottakat. Amennyiben a tárgyalta kérdéstről több helyen is szó esik, külön utalást találunk. A fejezetek, sőt egyes részei is, önmagukban is egészek, így bizonyos átfedések elkerülhetetlenek. Ez azonban csak előny, mert így az is, aki csak enciklopédiákat használja, úgy kap feleletet, hogy az nem elszigetelt válasz lesz, hanem az „egészhez” láthatóan kapcsolódó részlet. Ha pedig tankönyvként olvassuk végig, a gyakran elének tárt nagy biológiai összefüggések még hatásosabban nevelnek. Az ábraanyag, a táblázatok világosan szemléltetik a tárgyalta témát. A szerző közérthetően akart írni, hogy azok is megértsék, akik előtanulmányokkal nem rendelkeznek. Ez teljes egészében sikerült is és a rendkívül nagy olvasottsággal rendelkező tudós egyúttal kitűnő pedagógusnak is bizonyult. A mértéktartással írt mű, a javasolt irodalommal, értékes függelékkel, nemcsak elsőrendű kézikönyv, hanem kiváló tankönyv is, amely felhívja a figyelmet a miertre és hogyanra, a biológiai összefüggésekre, ötleteket ad, kutatásra ösztönöz. A kitűnő nyomdatechnikai kiállítástról külön meg kell emlékeznünk.

Sámuel Nicolette

Novikov, G. A., 1959: *Ekologija zverej i ptic leszosztyepnikh dubrav.*

(Az erdő-steppe tölgyesek emlőseinek és madarainak ökológiája.) (A Leningrádi Egyetem Kiadóváll., Leningrád 1959. 352 old. számos ábr. Ára ktve 23.60 Rub.)

Általános tudományi és gyakorlati értéke mellett NOVIKOV professzor könyve számunkra különösen fontos: tanulmánya tárgya a szétszórt, egyéb életközösségekbe beágyazott, szigetszerű erdősztyeppe tölgyeseinek madár (és emlős-)világa, illetve ezek ökológiája, tehát hazánk erdősegeinek legnagyobb részéhez hasonló, rokon erdőtípusok ökológiája. Ezért tárgyaljuk a művet bővebben: időszerű, tárgyyszerű és roppant anyagot tartalmazó.

A bevezető 1. fejezet az erdősztyeppe tölgyesek terjedelmével (mindössze a Szovjetunió erdősegeinek 1%-át képezik), fontosságával és történelmével foglalkozik. A pleisztocén maximális eljegesedésének a szélén, illetve már ezenkívül terjedtek és terjednek a tárgyalta tölgyesek, egy kb. 4—500 km-es széles sávon, nagyjában DNY—ÉK irányban a Kárpátoktól az Uralig.

A 2. fejezet a madár és emlős fauna faji összetételét, fajlistát és a fajok (illetve ezek népességének) elterjedését tárgyalja. 139 madár és 65 emlős faj él az erdőkben. A madársűrűség az erdőállományok kora, faji összetétele és terjedelme szerint 8-tól 84 egyed hektáronként.

A 3. fejezet a tölgyeseket, mint lelőhelyet tárgyalja. Több mint 3000 vizsgált fészek alapján a fészkelők térbeli elosztásáról, fanemek és típusok részesedéséről szól. A legkedveltebb fanem — fészkeléshez — a tölgy. Itt találunk értékes adatokat a tölgyesek ökolimájáról is.

A 4., 5. és 6. fejezet a madarak (és emlősök) táplálkozását dolgozza fel minőségi és sok vonatkozásban mennyiségi alapon is. Találunk itt adatokat a törzsek, bokrok, aljnövényzet, csemeték számáról, az erdei gyümölcs, gombatermés mennyiségéről, stb. Igen értékes a táblázatokba foglalt 61 madárfaj 656 egyedének gyomortartalma és ennek más forrásokból származó összevetése és kiértékelése. Érdekes megtudni a hangyák fontosságát a madarak táplálkozásában, a madarak szerepét az erdőkártevők, mezőgazdasági kártevők — rovarok és rágcsálók — fékentartását stb.

A 7. fejezet a madarak és emlősök ökológiai elterjedésével foglalkozik a tölgyesekben, az állományok változásait ismerteti időben és térben.

A 8. fejezet főleg a madarak évszakonkénti és napi aktivitását, életritmusát tárgyalja a fenológiával együtt.

A 9. fejezet a madarak és emlősök értékelése a tölgyesek életében. Hangoztatja ezek — főleg a madarak — fontosságát az erdő életében: a maghozam, csirázás, csemetemennyiség a fanemek természetes terjesztése, az újulat, a szukcesszió stb. a gerincesek állandó és erős befolyásának vannak kitéve, mely hol — gazdasági szempontból — hasznos, létfontosságú, hol hátráltató kimenetelű.

A 10. fejezet az erdészeti gyakorlat számára tartalmaz útmutatást és ajánlásokat: a madárállomány gyarapításáról, fészekodvak, ivóhelyek stb. segítségével (itt tudjuk meg, hogy némelyik tölgyesekben sikerült a madársűrűséget 64-től 504 egyedig hektáronként terjedő mértékben emelni, ami több mint a híres frankfurti városi erdőkben elért maximálisnak vélt sűrűség), a bokor- és fakoronában fészkelő madarak gyarapításának fontosságáról (itt még hiányoznak nagyrészt a módszerek), a károsnak vélt fajok (mint pl. néhány rágszáló) kiszorítása, a vad gyarapítása, a természetvédelem fontossága, a rezervátumok felmérhetetlen szerepe és átható ökológiai tanulmányozást ajánl a szerző.

Az irodalom — vagy 20 oldalon — gondosan összeválogatott, az ábrák jók és nagyjából originálisak. Reméljük, idővel fordításban tanulmányozhatjuk majd ezt a nagyfontosságú művet.

F. J. Turcek

Turcek, Fr., *Ökologische Bezeichnungen der Vögel und Gehölze.*

(Verl. Slovak. Akad. Wiss. Bratislava, 1961. pp. 330.)

A szép munka legnagyobb részét a szerző saját megfigyeléseinek és vizsgálatainak alapszik. Kivált erdészeti szempontból már régen kívánatos munka, mely azonban általános ökológiai és állatföldrajzi szempontból éppen olyan fontos. A szerző a munkát a DARWIN-centenáriumnak szenteli, mivel DARWIN is a kölcsönös hatások vizsgálatának fontosságát hangsúlyozta.

TURCEK rámutat, hogy állati eleség mellett a fák és bokrok által nyújtott madártápláléknak jut a legjelentősebb szerep. Ennek a táplálkozásnak vannak morfológiai (madárszín, alkat), funkcionális (emésztés, szaporodás), phenológiai hatásai (vertikális és horizontális madármozgalmak). Rámutat az eleségek táplálkozási jelentőségére. Leszögezi, hogy mit ért diaspora alatt (mag, bogyó, stb.). 52 oldalas táblázatban mutatja be, hogy milyen fa, illetve bokor milyen madárfajokkal áll kapcsolatban, és 1+7 oldalon az ellentáblázaton matematikai módszerekkel von le következtetést. Ebben az egyes termékek táperejét vizsgálja, majd mérgező hatásukat. Rámutat, hogy milyen mennyiségeket fogyasztanak a madarak és egy madár egyed. Pontos adatokkal szolgál, hogy egyes madárfajok ezeket a táplálékokat mennyi idő alatt emésztik meg.

A diaspora után a rügyekre tér rá hasonló módszerrel, majd a fanedvekre és a gubacsokra.

A második főfejezet azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a madaraknak milyen szerepük van a növények (fa, bokor) terjesztésében ökológiai, földrajzi és erdészeti szempontból.

A harmadik fejezet a faféleségek szerepét tárgyalja a madárfajok megtelepedése szempontjából.

A negyedik fejezet a madarak károsító szerepét tárgyalja.

A munka nagy irodalmi tájékozottságról is tanúskodik. Mindenütt csak a pozitív adatokat veszi figyelembe. A sokoldalúan felfogott téma alap kutatásokhoz és gyakorlati kérdésekhez egyaránt nélkülözhetetlen forrásmunka lesz.

K. A.

Deignan, H. G., 1961, *Type Specimens of Birds in the United States National Museum.*

(Smithsonian Institution, U. S. Nat. Museum, Bulletin 221, Washington, pp. 718)

Ebben a vaskos kötetben ismerteti DEIGNAN a washingtoni múzeumban található típus-példányokat. Munkáját 1960. tavaszán zárta be, több mint 15 évig dolgozott rajta. Számadatokat nem ad, így mi sem számoltunk utána, hogy hány ezerre rúg az átnézett példányok száma. A bevezetésben kifejti, hogy BANGS (1930) elveit követi, amikor nem csinál a cotypus szériákból lektotypusokat. Ismerteti, hogy kinek a gyűjteménye vetette meg a washingtoni múzeum madártani gyűjteményének alapját. Kiemel két példányt a sok közül (*Tringa cooperi*, *Emberiza townsendii*), melyek unikumok. Magyar vonatkozása is van a munkának, amennyiben ebben a gyűjteményben található az a hét típus-példány, melyek alapján XANTUS írt le madarakat (*Brachyrhamptus hylolucis*, *Strix o. occidentalis*, *Dendrocopos scalaris lucasanus*,

Empidonax hammondi, *Campylorhynchus brunneicapillus affinis*, *Toxostoma c. cinereum*, *Vireo cassinii*), továbbá 30 olyan típus példány, melyet a XÁNTUS által gyűjtött anyagból írtak le.

K. A.

Alexander, W. B., Die Vögel der Meere.

(Verl. P. Parey, Hamburg, 1959, pp. 221)

PETERSON könyvének formátuma példáját követve készült ez a hasznos kis határozó könyvecske azok számára, akik a tengeren madarakkal találkoznak. A német kiadását PROF. G. NIETHAMMER nemcsak lefordította, hanem át is dolgozta, kiegészítette. A könyv először rendszertani sorrendben tárgyalja a tenger felett mozgó madarakat, majd földrajzi tájak szerint (Atlanti, Csendes-Óceán, trópusi tengerek). Színesrbrák és határozó kulcsok ugyan nincsenek benne, de annál bővebb a rajz és fénykép anyaga, amit NIETHAMMER még továbbiakkal is kiegészített, így a magyar szerzők közül BERETZK PÉTER három szép felvételével találkozhatunk a német kiadásban. A könyv kiállítása a PAREY cég megszokott ízléses, gondos munkáját dicséri.

K. A.

Woinstvenskij, M. A., Ptici Stepnoi Polosi Evropejskoj Tshasti SSSR.

(Izd. Akad. Nauk Ukrainskoj SSR, Kiev, 1960, pp. 291)

A szerző a Szovjetunió európai részén fekvő sztyeppek madarait és azok életét fajokként részletesen ismerteti, majd a faunaelemmel állatföldrajzi jelentőségét méltatja, végül a sztyeppek madárvilágának kialakulását kutatja a földtörténeti időktől kezdve. A mű különösen a magyar kutatók számára, akik szintén sokat találkozhatnak sztyeppi madarakkal, igen fontos és alapvető munka.

K. A.

Dolgushin, I. A., Ptici Kazahstana. I.

(Akad. Nauk Kazahskoj SSR, Inst. Zoologii, Alma-Ata, 1960. pp. 470)

A szép kiállítású szovjet fauna-munkák ismét egy értékes számmal gyarapodtak. A szerző már évtizedek óta kutatja Kazahsztánt, így hivatott volt ennek megírására. A terület a Volgától a Tian-San-ig terjed, rendkívül változatos, így faunája is gazdag és még magában foglalja a Tian-San északi nyúlványait is. Így a főleg sztyeppi fauna és gazdag vízi madárvilág mellett magashegyi tagjai is vannak a területnek. Ismerteti a terület madártani kutatásának történetét. Ezután gazdag fényképanyaggal az egyes tájegységeket, az ökológiai beosztást írja le. A következő fejezet a területen zajló madárvonulásról ad számot, Az igen látogatott hegyek északi és nyugati pereme mentén mondhatjuk, hogy „madárvonulási út” húzódik. A terület avifaunájának történelmi kialakulására mutat rá. A madár testrészeinek és a rendek határozókulcsának rövid leírása után tér rá az egyes fajok leírására. Minden egyes fajnál A. KOMAROV elsőrendű rajzai, típus rajzok és lterjedési térképek találhatók, és a területen elért eredmények kimerítő ismertetése. Ez az első kötet a következő rendek tárgyalását öleli fel: *Podicipites*, *Gaviiformes*, *Procellariiformes*, *Steganopodes*, *Ciconiiformes*, *Phoenicopterii*, *Anseriformes*, *Ralliformes*, *Gruiformes*. Érdeklődéssel várhatjuk a további köteteket.

K. A.

Kirikov, S. V., Izmenenija Shivotnogo Mira v Prirodnih Zonah SSSR. I. Stepnaja Zona i Lesostep.

(Izd. Akad. Nauk. SSSR, Moskva, 1959, pp. 175)

II. Lesnaja Zona i Lesotundra.

(Izd. Akad. Nauk. SSSR, Moskva, 1960, pp. 157)

A szerző az eddig megjelent két kötetben a Szovjetunió egyes zónái állatvilágának fejlődését mutatja be történelmi áttekintésben. A munkát számos térkép, egykorú térképlap és tábla illusztrálja.

Az első kötet egyes fejezetei: Az élővilág ismertetése a XIII—XIX. századokig, mely fejezet két alfejezetre oszlik, a sztyepp-zóna és az erdős-sztyepp zóna külön ismertetésére. Második fejezet az emlősök és madarak ismertetése a két zónában, mely fejezet ismét három alfejezetre oszlik a füves és bozótos: az erdős sztyeppek ismertetésére és a más típusú környezetekére.

Harmadik fejezet a sztyepp és erdőssztyepp általános vonásainak ismertetése. Végül kiegészítésképpen a nevezett zónákban külön foglalkozik a hód elterjedésével a XIV. századtól a XX. század első negyedéig, továbbá dokumentációs anyaggal szolgál a XVI—XVIII. századokból a gerincesek elterjedéséről.

A második kötetben először az élővilág környezetét ismerteti. Második fejezetben a hasznosítható vadászati vad szerepével foglalkozik a XIX. században a lakosság életében. Második fejezet a hasznosítható vadászati vad számát és összetételét ismerteti az erdős zóna különböző területein. A harmadik fejezetben az egyes fajok eloszlásával foglalkozik. Végül általános ismertetést ad az egyes történelmi időszakokról.

K. A.

Orlog, Cl. Chr., Las Aves Argentinas.

(Univ. Nac. de Tucuman, Inst. „Miguel Lillo,” Tucuman, 1959, pp. 345)

Meghatározó könyvecske Argentina madarairól, mely az irodalomból már régen hiányzott. 904 fajt tárgyal, felveszi a Falkland-szigeteket és az Antarktisznak Argentínához tartozó szektorát is. Röviden ismerteti Argentina egyes zónáit, a madár-vonulását. Minden fajnak színes ábráját nyújtja, de ezek sajnos nyomdatechnikailag nem kifogástalanok, ad típusrajzokat is és a határozókulcs mellett kis térképen minden egyes faj elterjedését is bemutatja.

K. A.

Chappellier, A. — Giban, J. — Cuisin, M., Les Corbeaux de France et la Lutte contre les Corbeaux nuisibles.

(Talence, Gir., Soc. de Zool. Agric., 1959, pp. 107)

A munka először 1932-ben jelent meg, de azóta sok újabb vizsgálat és rendelkezés történt, s már annakidején annyira használt könyv volt, hogy időszerűnek látta a két társszerző, hogy az eredeti szerző halála után, azt átdolgozva újra kiadja. Jó ábrákkal és határozókulccsal ismerteti a Franciaországban előforduló varjú-féléket. Külön ismerteti, hogy melyik faj melyik másik fajjal téveszthető össze. Térképekkel is illusztrálva ismerteti a varjú-félék mozgalmait és vonulását a gyűrűzések eredményei alapján. Védekezni ezek közül csupán a kormos varjú, a vetési varjú, a csóka és Korzikán a dolmányosvarjú ellen szükséges. A védekezés során először a varjú-félék természetes ellenőseit ismerteti. A mesterséges beavatkozások közül a fészekrakás megakadályozásával, majd a tojásszedésen át a lelövésig ismerteti a módszereket és azok gyakorlati végrehajtására ad tanácsokat. A tanulmány legnagyobb fejezete a varjak mérgezésével foglalkozik (stryhnin, chloralose, glucochloral). Egyéb írtási módszerek: lövés, kalitkafogó. Riasztó módszerek: madárijesztő, színes szalagok, kadaver kiakasztás, mű-héja, robbanó riasztó, riasztó vegyszerek (anthraquinone, di-phénylguanidine, trionaphtol pyridine stb.), hanggal való riasztás. Mindezeket a módszereket alaposan leírja és hogy milyen körülmények között és mikor használhatók, mennyire váltak be. Végül a francia törvény- és rendelettart ismerteti a varjúkérdéssel kapcsolatban.

K. A.

Marcetic, M. — Andrejevic D. N., Ornithofauna Kosova i Metohije.

(Pristina, 1960, pp. 116)

Szerbiának Albániával és Macedóniával határos délnyugati sarka talán a legkevésbé kutatott területek közé tartozik és állatföldrajzilag rendkívül érdekes. Így a munka megjelenése igen örvendetes, főleg hogy a francia rezümé könnyebben hozzáférhetővé teszi a munkát. Alfaji kérdéseket nem vizsgál, ellenben bőségesen

hoz fel adatokat bizonyító példányokról. Sajnos, a kitömött madarokról készült fényképek már kevésbé sikerültek, és ezek alapján is pl. az *Anser brachyrhynchus* Garra Ommer meghatározásában kétségek merülhetnek fel.

K. A.

Valius, M., Lietuvos Vandens ir Pelkiu Pausciai.

(Vilnius, 1960. pp. 176)

Litvánia 66 vízi és parti madárfaját ismerteti a szerző sok színes ábrával, melyeket javarészen a PETERSON—MOUNTFORT—HOLLOM munkából vesz át, sok fajnál pedig a DEMENTIEW—GLADKOW munka térképeit is közli. A munkában sok az eredeti saját vizsgálat, és főleg a súlyméretek alaposságára kell rámutatnunk. A nyárilúd visszatelepítési kísérletét részletesen ismerteti. Rámutat az eddigi kutatásokra és a biológiai észleletekre is. A munka használhatóságát igen nehezíti, hogy az csak litván nyelven jelenhetett meg.

K. A.

Westerskov, K., Birds of Campbell Island.

(Wildlife Publication No. 61., Wellington, 1960, pp. 83)

1958. év elején a new-zeelandi Wildlife Service és a Denver Museum of Natural History 2 hónapos közös expedíciót vezetett a Campbell-szigetre a madarak és emlősök életének megfigyelésére, gyűjtésére, filmezésére és anyag gyűjtésére is, melyen a szerző is résztvett. A Campbell szigetet 1810-ben fedezték fel. A szerző a sziget leírását adja, majd részletesen ismerteti madártani feltárásának történetét. Ezután rendszertani sorrendben ismerteti a megfigyelt fajokat, fényképekkel illusztrálva. A szigeten például 2300 pár *Diomedea epomophora* költ. Természetes, a madárfaunát elsősorban az antarktikus madártelepek jellemzik (pingvinek, hojszafélék, kárókatonák, stb.), de még felkeresik az új-zelandi récék, ragadozók, énekes madarak stb. is. Több fajt még Európából is betelepítettek (énekes és fekete rigó, szürke begy, zöldike, zeszse, erdei pinty, citromsármány, seregély), ellenben az eddigi jegyzékek tévesen vették fel a házi verebet és a tengelicet.

K. A.

Wingate, D., B. A Check List of the Birds, Mammals, Reptiles and Amphibians of Bermuda.

(Bermuda Audubon Society, 1959, pp. 33)

A Bermudákon 1609-ben kezdődött a kolonizáció, ami igen szegényessé tette a sziget állatvilágát, így mindössze 3 Amphibia, 4 Reptilia (csak gyíkok), 7 Mammalia faj él, az utóbbiakból is 3 behurcolt. A madarak közül leghíresebb faja a *Pterodroma cahow*, mely 1600 körül még ezres telepeken költött a Bermudákon, de főleg a vándorpatkány megjelenése óta (1614—20) rohamosan gyérültek telepei, úgy, hogy már a múlt század elején kihalt fajnak tekintették, míg 1951-ben *Murphy* újra fel nem fedezte. 22 költő madárfaj él a Bermudákon, de ezek közül is a *Colinus virginianus*-t Amerikából, a *Fitagus sulphuratus*-t Trinidadról (1956), a seregélyt (1900), a házi verebet (1875), a tengelicet (1890) Európából, a vad kanárit pedig (1930) az Azórokról telepítették be. Valószínűleg számos csér is költött régebben, de ezek javarésze még 1620 előtt kipusztult a szigetről. A ciprus-erdőknek az 1950-es években való erős kiirtásával több madárfaj is erősen visszaszorult (*Colinus virginianus*, *Vireo griseus*), a *Sialia sialis*-t pedig a háziveréb szorítja ki. Röviden ismerteti is a habitatokat, melyek egyes madárfajokra jellegzetesek. A vándorfajokkal együtt 282 madárfaj fordul elő a Bermudákon. Ezek nevei mellett gyakorisági jelet alkalmaz a szerző és azt is jelzi, hogy milyen időszakban milyen gyakori a madár.

K. A.

Sanft, K., Bucerotidae., Aves (Upupae.) in Das Tierreich. Lief. 76.

(Walter de Gruyter & Co., Berlin, 1960, pp. 174.)

A sorozat célja az egész állatvilágról meghatározót nyújtani. A sorozat már 1922-ben megindult, de ez az első madártani száma. A bevezető részben röviden ismer-

teti a családot, még rövidebb az anatómiai fejezet. Összefoglalja az általános elterjedést, az életmódot, élősködőket, származástani helyet és a fosszilis anyagot.

Ezután határozókulcsot ad a genus-okhoz, majd genuson belül a fajokhoz. A fajt is röviden ismerteti, részletesebben tér ki az alfajokra. Megadja a színomimikát, utal a megjelent ábrákra, diagnózist ad, méreteket, súlyméreteket, az elterjedést ismerteti, végül az életmódot. Minden fajhoz nyújt típusrajzot és elterjedési térképet. Az igen szép kiadásban megjelent munka méltán alapvető fontosságú lesz a későbbi kutatásokhoz.

K. A.

Toschi, A., La Quaglia. Vita, Allevamento, Caccia.

(Suppl. alle Ricerche di Zoologia Applicata alla Caccia. III, Bologna, 1959, pp. 267)

Már az előző vaskos számban beszámolót kaptunk arról, hogy az olasz gyűrűzési állomás a fürjek gyűrűzésével milyen kiváló eredményekre jutott. Egy másik állomás vagy intézmény kezén sem ment át olyan tömegű fürj, mint éppen a bolognai állomás kezén, így a szerző hivatott volt ezt a szépen illusztrált munkát megírni. Ismerteti a fürj rendszertani helyzetét és az egyes alfajok elterjedését. A morphologiai leírását a chromosa struktúrával kezdi. A tojások pontos leírása után az alfajok bélyegeire tér rá, majd a variációk ismertetésére.

Bő fejezet a fürj biológiája: a szabadtéri ismertetőjegyek, bang, környezet, viselkedés, vedlés, korhatározás, hibridizáció, táplálkozás, mérgező hatású magvak fogyasztása, szaporodás, vonulás, ellenségek, paraziták, betegségek, elhullási arányok.

A munkának csaknem felét teszi ki az ötödik fejezet, mely a fürj gazdasági jelentőségéről beszél. Igen részletesen tér ki a mesterséges költetésre, a vadászatára és fogás módok közül főleg az olasz módszerekre, a vadászati törvényekre. Mindezeket XVIII. századbéli munkákból ábra anyaggal is kíséri, ugyanígy közli az 1886-os vadászati rendeletet is. Rendkívül széleskörű irodalmi utalásokat találunk minden fejezetben.

K. A.

Semenow-Tjan-Shanskij, O. I., On Ecology of Tetraonids.

(Laplandskij Gosudarstvennij Zapovednik, Moskva, 1960, pp. 319)

A szerző vizsgálatait a Murmanski kerületben fekvő rezervátumban végezte 1930—1951. között, részben 1952—1958. között a Petshora-Ylytsh rezervátumban.

Foglalkozik a fajdfélék elterjedésével a Murmanski kerületben. A siketfajd és császármadár az erdőterület északi részére korlátozódik, ellenben a nyírfajd az utóbbi tíz évben igen elszaporodott. A sarki hófajd szélteben elterjedt, ellenben a havasi hófajd csak hegységek tundra területein otthonos.

Ezután leírja a területet és növényzetét.

A fajdok élet-ciklusait számos táblázattal ismerteti. Részletesen kutatja a fajdok táplálkozását sok táblázattal és grafikonnal illusztrálva. Ugyanígy veszi végig az emésztés lefolyását és az emésztő szerkezet felépítését; a táplálékszerzés ütemét, a szív működését és nagyságát; pl. kimutatja, hogy igen nagyok a különbségek az egyes fajok között, mert míg a császármadár szíve a test-súly 5%-e, addig a havasi hófajd 20%, a siketfajd és nyírfajd szíve is viszonylag nagy, ennél a két fajnál a tojóké nagyobb, mint a hímeké. Foglalkozik a zúzókövek szezonikus szerepével is.

Ezekután a testsúly időszakos változásait ismerteti, és a fiatal madarak testsúlyának fejlődését.

A hetedik fejezetben a vedlés és az életkor megállapításával foglalkozik. A tollazaton kívül kitér a koponyacsontra is.

Rámutat, hogy a fajdok erősen fertőzöttek belső élősködőkkel.

A IX. fejezet a fajdokkal a biomassa szempontjából foglalkozik és viszont, hogy milyen állatoknak esnek áldozatul és ilyen szempontból a rágcsálók és a fajdok szerepének összefüggésére mutat rá.

A X. fejezet a költés biológia. A XI. fejezet az állomány-ingadozás, a XII. fejezet a mozgalmak és erre vonatkozó gyűrűzési eredmények.

K. A.

Tinbergen, Niko, Die Welt der Silbermöwe.

(Musterschmidt—Verl., Göttingen, 1958. pp. 279)

Az utóbbi évtizedekben a madártani kutatások javarészből az állatok viselkedését és ezek okait, összefüggéseit vizsgálták. Ezeknek a kutatásoknak egyik mestere TINBERGEN, aki a jelen munkájában is megmutatja, hogy egy olyan közismert fajról, mint az ezüstsirályról, még mennyi újat lehet elmondani. A munkát a szak egyetemi tanára, PROF. K. LORENZ vezeti be és rámutat, hogy a madártani kutatásokra mennyi minden ösztönözhet egy embert és hogy azok vagy a megfigyeléseken alapulnak, melyek a természet ezerarcú összetételét akarják kibogozni, vagy pedig elméleti elgondolás céljából kísérleteket végez a kutató. A kétféle beállítás annyira ellenkezik egymással, hogy egy személyben csak nagyon ritkán mutatkozik tehetség azok egyesítésére. TINBERGEN ezek közé a kevesek közé tartozik. A könyvét úgy írta meg, hogy nem igényli az olvasótól, hogy az viselkedéstani előtanulmányokat végezzen.

Az első fejezet a kifejezőeszközöket vizsgálja, elsősorban a hangot részletezi. Utána az érzékszervekre tér át (látás, hallás, kémiai hatású érzékszervek, tapintás, stb.). A viselkedésből előveszi azokat, amelyek nem a szaporodás biológiai szolgáltatásában állnak (táplálékszerzés, vándorlás, testápolás, alvás, menekülés). A következő főfejezet a telepek megszállásával foglalkozik; munkamódszerét is ebben a fejezetben ismerteti. Részletesen kitér a fenyegető mozdulat ismertetésére, és összeveti más fajokéval, halakéval is és a terület-tartással foglalkozik. Ezeknek okait keresi. Következő fejezetek a párbaállással, a költéssel és a családi élettel foglalkoznak. Az egyes fejtegetéseket elsőrendű fényképanyaggal és rajzokkal támasztja alá.

K. A.

Brown, Leslie, The Mystery of the Flamingos.

(Country Life Ltd., London, 1959, pp. 116.)

Igen szép kiállítású könyv Tanganyika és Kenya tavain végzett flamingó vizsgálatról 32 szebbnél-szebb fényképpel, 2 térképpel és a csőr rajzával. A szerző leírja több éven keresztül végzett látogatásait a különböző tavaknál. Leírja, hogy a század eleje óta nem találtak rá a flamingó közép-afrikai telepeire. Repülőgéppel segítségével kutatta végig a tavakat, legnagyobb részben eredménytelenül, míg a hatalmas telepekre a sóstavaknál rátalált. Itt azután beható tanulmányokat végzett a flamingó szokásairól, költésbiológiájáról, táplálkozásáról stb.

K. A.

Macleod, R. D., Key to the Names of British Birds.

(Pitman & Sons Ltd, London, 1954, pp. 67)

Szótár az angol madár nevekhez, valamint a tudományos nevekhez. Megmagyarázza a nevezék történetét és hogyan kell nevet adni egy-egy madárnak a nemzetközi szabályzatok alapján. Minden egyet nevet részletesen megmagyaráz.

K. A.

Portenko, L. A., Poleznie i Vrednie Ptici.

(Leningrád—Moszkva, 1957, pp. 135)

A madarak gazdasági kérdésének problémája a biológiai védelem szempontjából a termelés egyre fontosabbá váló feladata. A szerző ilyen irányú gyakorlati kézi könyvecskét nyújt az olvasónak, mely azóta kínai nyelven is megjelent. Az első fejezet általában ismerteti a madarak jelentőségét, a második fejezet a madarak táplálkozási vizsgálatának módszereit ismerteti. Utána százalékos eredményeket közöl a madarak gazdasági haszon- és kártételeiről. Végül a madártelepítés és téli etetés módszereit ismerteti. A könyvet sok csinos rajz illusztrálja.

K. A.

Dr. Bopp P., Das Blässhuhn.

(Die neue Brehm Bücherei, 238/1959.)

A munka bevezetőjében systematikai ismertetést ad, majd a szárcsa testi felépítését és mozgását elemzi, utóbbit nagyon ügyes szemléltető rajzok kíséretében. Vonu-

lásával kapcsolatosan megállapítja, hogy két fő irányt lehet egymástól elkülöníteni, az egyik a Duna—Fertő vonalán át a Balkánra, a másik Észak-Olaszországba és Dél-Franciaországba vezet. Tüzetes vizsgálatok szerint a szárcsa táplálékának zömét (81%) növényi anyagok alkotják. Továbbiakban egyes ez irányban végzett bromatológiai vizsgálatok eredményeit ismerteti és értékeli. A szaporodásbiológiai fejezet keretében külön-külön foglalkozik a fészekkel, a tojásokkal, a költéssel (kotlás), végül a fiókák kelésével és további fejlődésével. Ökológiai problémát boncolgatva biológiai és pszichológiai faktorokat választ külön. A szárcsának az emberhez való viszonyát külön fejezet tárgyalja. Különbséget kell tenni vadászott és nyugalmat élvező terület között, melyeknek megfelelően természetesen a szárcsák magatartása is változik az emberrel szemben. A következő fejezetben a szerző evolúciós problémát érint, majd a szárcsa és a kaeca között von párhuzamot. Végül az Európában előforduló vizityúkokról (*Rallidae*) ad rövid faunisztikai ismertetést

Schmidt Egon

Steiniger, Fr., Die grossen Regenpfeifer.

(Die Neue Brehm Bücherei, Nr. 240., 1959, pp. 90)

Bevezetőben rámutat, hogy a nagyilék ősi vidékek romantikus lakói, a vonulások is a legérdekesebb, ha az amerikai fajok óriási tenger feletti teljesítményét tekintjük. A fajok ismertetésénél meglehetősen tagolja a fajokat, így külön *Pluvialis* és *Apricarius* genusokat fogad el. Ismerteti elterjedésüket és alfajú beosztásukat. A munka legnagyobb része a nagyilék ökológiájával foglalkozik. Különösen érdekes fejezet, amelyben összeveti, hogy az ujjas lile az eredetileg vele együtt élő nagy pólinghoz és nagy godához viszonyítva hogyan viselkedik a kultúra haladásával szemben és felemeli figyelmeztető szavát, hogy a három faj közül valószínűleg ez fog először eltűnni, mint költő madár a német faunából. A vonulási fejezetben kifogásolható, hogy a közép-európai viszonyokat nem veszi eléggé figyelembe, csak a német adatokat, valamint a tengerentúli érdekességeket. Részletesen foglalkozik a holland fogási módokkal is. A munka gazdag fényképanyaga különösen dicséretet érdemel. Az egész munkán érezhető, hogy a szerző személyes tapasztalatairól beszél elsősorban.

K. A.

Michaelis, H. J., Der Wellensittich.

(Die Neue Brehm Bücherei, Nr. 244, 1959, pp. 97)

A szerző először is rámutat arra, hogy aránylag kevés adat áll rendelkezésünkre a vadon élő hullámos papagájról. Ismerteti a történetét, hogyan került Európába és hogyan tenyésztettek ki színváltozatokat. Gyakorlati tanácsot ad a hullámos papagáj vásárlására, tartására, etetésére és tenyésztésére. Külön fejezetben tárgyalja a vedlésüket, betegségeiket. Nem ajánlja, hogy más madarakkal együtt tartjuk, főleg ha tenyésztani is akarjuk. A szelidítést a 3 hetes kortól kezdve javasolja és erre vonatkozólag is bőséges tanácsokat nyújt. A betelepítési kísérletek még csak a kísérlet állapotában maradtak. Ezek után részletesen leírja az egyes színváltozatok tenyésztését, amit néhány szép színes tábla kísér.

K. A.

Schneider, W., Der Star.

(Die Neue Brehm Bücherei, Nr. 248, 1960, pp. 104)

A seregély és közeli rokon fajok elterjedésének és betelepítésének kérdésével kezdődik a munka. Élettér szempontjából a seregély legfőbb követelménye a víz, de mindjobban a kultúrterületek madarává válik. Részletesebben kitér a Szovjetunió területén folyó mesterséges odúkkal való telepítésre. Színleírás. Énekeit ismerteti. Bőséges fejezet ismerteti a költés biológiáját és a fiókanevelést. A gazdasági jelentőségét sok példával illusztrálja. Csapatbaverődése. Védekezés a seregélykárok ellen és a seregéllyel foglalkozó törvényes rendelkezések. A vonulást és a hazatalálási kísérleteket nagy fejezetben tárgyalja. Pusztulásának okai és az irtása. Vizsgálati módszerek.

K. A.

Kartaschew, N. N., Die Alkenvögel des Nordatlantis.

(Die Neue Brehm Bücherei, Nr. 257, 1960, pp. 154)

A kötetet olyan szerző írta, akinek az északi madárhegyeken rendkívül bő személyes tapasztalatai és vizsgálatai voltak a múltban is. A madarak elterjedését mindjárt összefüggésbe hozza az egyes alka-fajok ökológiai szükségleteivel. Részletesen tárgyalja az *Alca torda*-t, *Plautus alle*-t, *Uria lomvia*-t, *Uria aalge*-t, *Cephus grylle*-t, *Fratereula arctica*-t, *Pinguinus impennis*-t. Vizsgálatainak eredményeit számos fényképpel, rajzzal és térképpel illusztrálja. Részletesen leírja az alka-telepek gazdasági kihasználását, főleg a tojások és a hús értékesítését. Ezt természetesen ma a legtöbb helyen már törvényileg szabályozzák. Az alkák vedlése külön részletes tárgyalást kíván, amit a szerző meg is tesz. A postembrionális fejlődés folyamán a testrészek, főleg a csontváz alkalmazkodását is bő fejezetben tárgyalja, sok rajzzal illusztrálva. A végtagok arányosságának kor szerinti változatait és azok alkalmazkodását grafikusán demonstrálja az erről tárgyaló fejezetben. A szám egyike a kiadvány sorozat legjobban sikerült munkáinak.

K. A.

Gerber, R., Die Sumpfohreule.

(Die Neue Brehm Bücherei, Nr. 259, 1960, pp. 54)

A vizenyős területek lecsapolása következtében a réti füles bagoly mint költő madár egyre fogy Németországban, csak az őszi vonulásán rendszeres. A színleírást az alfajok szerinti elterjedés, a németországi költés és az élettér ismertetése követi. A legbővebb fejezet természetesen a réti fülesbagoly költésbiológiájáról szól. Ezután viselkedését, hangját, táplálkozását és vonulását ismerteti jó térképpel az egyes gyűrűzési eredményekről, melyeket részletes lajstromban is felsorol. Végül a madár ellenségeiről ad számot.

K. A.

Dementiew, G. P., Der Gerfalke

(Die neue Brehm Bücherei, Nr. 264., 1960, pp. 88)

A szerző bevezetőben a faj elnevezésével foglalkozik, majd ismerteti az egyes alfajokat, részletesen leírja a vadászszólyom sötét és világos változatát, végül kitér a paleontológia idevágó adataira is. Hosszabb fejezetet szentel a vadászszólyom elterjedésének, majd a faj biológiájára tér rá. Először a vedlést, annak megindulását, időtartamát és az egyes tollak ilyen értelemben vett sorrendjét ismerteti, majd részletesen foglalkozik a vadászszólyom szaporodásbiológiájával. Véleménye szerint valószínű, hogy a párok egész életükön át összetartanak, bár erre pontos adatok még nincsenek. Tisztázatlan még az a kérdés is, vajon fészkeiket maguk építik, vagy más madaraktól (gatyásölyv, varjak) foglalják-e el. A fészekhelyek gyakran találhatóak tengeri fajok telepeinek közelében. A tojások száma függ a mindenkor táplálék-állatok mennyiségétől, általában 3—4, de táplálékbő esztendőkből 7—8 is lehet. Rendkívül érdekes fejezet ismerteti a tundraszólyom táplálkozásbiológiáját. A faj, elterjedésétől függően, lehet madarakra (*Lagopus lagopus* v. *L. mutus*, *Anatidae*) vagy emlősökre (*Lemmus lemmus*, *Chletrionomys glareolus*) specializált. Zsákmányát így nemcsak a levegőben, hanem a földön is épp oly ügyesen keríti meg. Szerző ezután felsorolja a különböző területeken élő populációk főbb táplálékfajait, majd végül az utolsó fejezetben sólymászati vonatkozású témát érint.

Schmidt Egon

Lütschwager, J., Die Drontevögel.

(Die Neue Brehm-Bücherei, Nr. 276., A. Ziemsen Verl., Wittenberg—Lutherstadt, 1961, pp. 60)

Madagaszkár szigetétől délre fekvő 3 sziget: Mauritius, Réunion és Rodrigez-szigetek különleges alkatú, repképtelen, óriás „galambjaikkal” nagy érdeklődést keltettek, de a hajósok még a XVIII. század közepén teljesen kiirtották ezeket a fajokat. Két fajról számos egykorú festmény, csontmaradvány maradt ránk, de állítólag a Réunion szigetén élt még egy harmadik faj is, melyből nem maradtak csontok. A szerző ismerteti a kutatás történetét és összehasonlító alapon a csontozatukat.

K. A.

Rittinghaus, H., Der Seeregenpfeifer.

(Die Neue Brehm-Bücherei, Nr. 282., A. Ziemsen Verl., Wittenberg-Lutherstadt, 1961, pp. 126)

Magyar olvasó számára talán különösen hat a szíki lile német neve is, hiszen mi előttünk filmről, könyvekből, stb. jól ismert madara szikeseinknek. Németországban szikes nincs, itt a tengerparton él és költ ez a lile. Nekünk tehát ez a könyvecske igen érdekes, mert összehasonlításra nyújt módot. A szerző először kutatási módszereit ismerteti, majd a rendszertani kérdést, amelyben legutóbb is változtatások történtek, amennyiben az európai példányokat *Charadrius alexandrinus cantianus* LATHAM, 1801 néven különíti el, de ekkor még a kontinens belsejében élők nem kerültek vizsgálat alá. Részletesen tér ki a szabadban történő felismerésre. Majd a hangon és táplálkozáson keresztül rátér a költés biológiájára, mely a könyv java részét alkotja (20–114). Végül gyűrűzés alapján ismerteti a német állomány vonulását, a betegségeket és ellenségeket.

K. A.

Sterbetz István, Der Seidenreiher.

(Die Neue Brehm Bücherei, Nr. 292., A. Ziemsen Verl., Wittenberg – Lutherstadt, 1961, pp. 131)

A Die Neue Brehm Bücherei sorozatban az első magyar szerző munkája a Tisza berkeinek legjellegzetesebb madaráról a kis kócsagról, mely az utolsó 30 évben erősen felszaporodott. A szerző először is ismerteti terjeszkedését más fajkéval összevetve. Leírja a madarat és annak elterjedését a rendszertanával kapcsolatban. Pontos képet ad az európai állományról és annak történelmi változásairól. Részletezi a madár klimatikus és ökológiai igényeit. Ezután tér rá a vonulásra, majd költés biológiájára, a társas telepeire, ellenségeihez való viszonyára, táplálkozására és gazdasági jelentőségére, a védelmével kapcsolatos kérdésekre. A könyvet a szerző számos fényképfelvétele díszíti és a fényképezés kérdésének is szentel egy fejezetet. Így az olvasó sokoldalú tanulságot meríthet a munkából.

K. A.

Siefke, A., Dorn- und Zaungrasmücke.

(Die Neue Brehm-Bücherei, Nr. 297., Wittenberg – Lutherstadt, 1962, pp. 88)

A szerző a bevezetésben rámutat, hogy poszták milyen közismert madarak és ennek ellenére még a kézikönyvekben is mennyi kérdőjelet találunk életük egyes mozzanatait illetően. Ezután röviden ismerteti elterjedésüket, ismertetőjegyeiket. Majd rátér saját kutatásainak eredményeire, az irodalom gondos figyelembevételével, ezekre vonatkozó egyes fejezetek: mozgás, tavaszi érkezés, terület-foglalás, biotop és települési sűrűség, párbaállítás és fészekrakás; fészekalak és kotlás, fióka fejlődés; ivadékgondozás; a fészkelési idő utáni viselkedés; őszi vonulás és téli szállás; táplálék; veszteségek és az elhullások okai. A munkát számos fénykép kíséri, melyek ha talán fototechnikailag nem is élvonalbeliek, de annál megkapóbb a biológiai értékük, mely nagy türelemről és gondos munkáról, jó meglátásról tesz tanúságot, hogy mit s mikor kell úgy fényképezni, hogy az ne csak a szemet gyönyörködtesse.

K. A.

Blume, Dieter, Schwarzspecht, Grünspecht, Grauspecht.

(Die Neue Brehm Bücherei, Wittenberg-Lutherstadt, 1962, Nr. 300, pp. 88)

A szerző rámutat arra, hogy a világ 210 harkály-fajának néhány dél-amerikai harkályt kivéve, életeleme az erdő ennek viszont életeleme a harkály. Ennek kapcsán egész szervezete a kúszó és a fából táplálkozó életmódhoz alkalmazkodott. Szerző rövid összefoglalóját adja az anatómiai felépítettségüknek, tollzatuknak, vedlésüknek, a csőrnek és nyelvszerkezetnek. Ismerteti viselkedésüket, költésbiológiájukat, mozgalmait. A három tárgyalandó faj kutatására vonatkozó legfontosabb irodalmat. Ezután taglalja csak részletesen a fekete, a zöld és a szürkeharkályt; leírás (a szabadban való felismerésére vonatkozólag is), elterjedés és alfaji tagolódás,

biotóp és terület, táplálék, éjszakázás, párbaállás, költéshelye, tojásrakás és kotlás; fiókafejlődés; a család-összetartása; mortalitás, hangok, terület-tartás. Az utolsó fejezet a harkályok kultúrtörténeti szerepével foglalkozik. A szép kis munkát számos eredeti felvétel és rajz kíséri, melyeket javarészen a szerző maga készített.

K. A.

Makatsch, W., Die Vögel in Wald und Heide.

(Neumann Verlag, Radebeul—Berlin, 1959, pp. 300)

MAKATSCH jól ismert könyvsorozatának újabb hasznos száma. A szerző az előszóban rámutat arra, hogy sok közönséges erdei madarat nem talál meg ebben a kötetben az olvasó, mivel azokat már az előző három kötetben leírta, mert azok az erdőkön kívül is élnek. Viszont belevette az erdőhatár felett élő magashegyi alakokat, mivel azok száma oly csekély, hogy külön kötetet nem tettek volna ki. Tanácsokat ad az erdei madarak telepítésére. Irodalmát adja hogy az egyes német erdőket ki és hol írta már meg. Táblázatosan mutatja be, hogy mi a német erdei madarak költési ideje. Igen hasznos az a fejezet, amelyben ismerteti, hogy milyen madár melyik másik fajjal téveszthető össze és hogyan ismerhetők meg. Tanácsokat ad a szobamadár tartásra is. Megmagyarázza a szakkifejezéseket. Több mint 30 fajt tárgyal egyenként, melyeket R. SCHOLZ kitűnő rajzai és sok szerző jobbnál jobb fényképe, elsősorban HOSKING képei díszítenek. Sok színes foto is emeli a könyv szépségét. Több elterjedési térképvázlatot is ad. A könyv a madárismeret terjesztésében nagy szolgálatot fog tenni, amit a szerző ismert könnyed stílusa nagyban elősegít.

K. A.

Tottenham, Katharine, Bird Doctor.

(Th.Nelson and Sons Ltd., Edinburgh, 1961, pp. 162)

Ebben a tanulságos könyvben az amatőr szerző előadja a madárgyógyászat és nevelés terén szerzett tapasztalatait. Találékonyan oldja meg az olyan bonyolult feladatokat, mint pl. az olajossá vált tengeri madarak megmentése, énekes rigó etetése, fecskék és sarlósfecskék felnevelése. Az étrend, a gyógyszer és gyógy mód felsorolása nem egyhangú beszámoló, hanem derűs történetek sorozata. A szerző szerénysége ellenére a könyv azt is bizonyítja, hogy az író nemcsak nagy érzékkel, önfeláldozással, hanem komoly tudással is rendelkezik, aki a gyakorlat során szerzett tapasztalatok alapján lett kitűnő szakemberré. Nemcsak érdekes és tanulságos olvasmány, hanem minden bizonnyal közönségnevelő könyv, az angol madárvédelem komoly segítsége.

Sámuel Nicolette

Boef, N. Kr., Prelet na Pticite.

(Nauka i Izkustvo, Sofia, 1957, pp. 124)

Bolgár nyelvű népszerű kis munka, mely összefoglalja a madárvonulás terén végzett eddigi vizsgálatokat is az egyiptomi fali festményektől kezdve a KRAMER-féle tájékozódási vizsgálatokig. Nem szorítkozik csak Európára, hanem még a déli-sarki madárvonulási kérdéseket is felöleli.

K. A.

Radu, D., Instinctul Reproducerii La Pasari.

(Edit Stiintifica, Bucurest, 1960, pp. 191)

Szép kiállítású könyvecske a tojások színes tábláival számos képpel — melyek sajnos nyomdatechnikailag nem kifogástalanok — és rajzzal a madarak szaporodásáról, de felöleli a gazdasági kérdéseket is.

K. A.

Dost, Hellmuth, Der Gelbe Sänger.

(Urania Verl., Leipzig—Jena, 1960, pp. 141)

A kanári tenyésztéshez nyújt segédletet, főleg az egyes kitenyésztett éneklési formákat és színváltozatokat ismerteti, melyeknek színes ábráit is adja. Kitér a más madarakkal való keresztezésekre. Részletesen ismerteti a tenyésztés segédeszközeit.

K. A.

Janushevich, A. I. — Tjurin, P. S. — Jakovleva, I. D. — Kidiralev, A. — Semenova N. I. 1959, 1960, 1961, Ptici Kirgizii. I—III.

(Akad. Nauk Kirg. SSR, Frunze, p. 229+273+361)

Az egyes szovjet tagállamok madárvilágáról szóló gazdag sorozat ismét gyarapodott egy háromkötetes munkával. Kirgizia madárvilágát dolgozták fel a Kirgiz Tudományos Akadémia kutatói, élükön az Akadémia elnökével. A fajokat a WETMORE—PETERS-féle rendszer szerint tárgyalják. Az első kötetben a bűvároktól a talpastyúkig találjuk meg a madarakat, a másodikban a kakukktól az énekesmadarakig. Rendkívül tartalmas a zárókötet, melyben Kirgizia állatföldrajzáról ír JANUSHEVICH, majd kiváló szerzők dolgozzák fel Kirgizia madarainak összes parazitáit és végül madárhatározó kulcsot is találunk benne. A munkát számos fénykép, rajz, térkép díszíti. Egyes kötetek után megtaláljuk az arra vonatkozó irodalmat is, mely azonban helyenként hiányos. A szép fényképek is jobb nyomást érdemeltek volna.

K. A.

VIII. Bulletin of the International Council For Birds Preservation.

(Tokyo, Dai Nippon Printing Co., Ltd., 1962, pp. 124)

A Nemzetközi Madárvédelmi Tanács nyolcadik bulletinje rendkívül díszes kiállításban jelent meg négy nyelven (angol, francia, német, japán). A ritka japán madarakról igen szép fényképeket, még színes felvételt is találunk benne, és az 1960. májusában Tokióban tartott tizenkettedik világ-konferencia résztvevőiről és a konferencia egyes mozzanatairól is számos felvételt láthatunk ebben a jelentésben. Ismerteti a kötet a szervezet alapszabályait, majd beszámol az 1958-ban Helsinkiben tartott ülés döntéséről. (Ragadozó védelem, olaj kieresztés, a vadvédelmi bizottság jelentése, rezervátumok, növényvédőszeresek kérdése, a sarki madarak védelme, más fajokat gyérítő madarak számának korlátozása, kipusztulóban levő fajok jegyzékének kiegészítése, gólya-számlálás, tengerparti építmények, a modern üveg-épületek kérdése, egzotikus madarak szállítása, tömeges madárfogások, bütykös ásólúd védelme, paratyphoid kérdés.)

Tokióban a következő döntések születtek meg: 1. a délsarki madarak fokozott védelme; 2. a növényvédőszeresek fokozottabb ellenőrzése; 3. ázsiai vonuló madarak védelme és erre a célra egy központ alapítása Tokióban; 4. pacifikus nemzetközi egyezmény szükségessége; 5. ugyanez Ázsiára vonatkozólag; 6. tűzok fokozottabb védelme; 7. a madár és madártoll behozatal ellenőrzése egyes országokban; 8. kis énekesek étkezési célokra szolgáló kereskedelmének betiltása; 9. minden nemzet válasszon magának szimbólum madarat; 10. a hawaii lúd védelme; 11. az 1960. évi Nemzetközi Erdészeti Kongresszus programjának üdvözlése; 12. rezervátumok; 13. madárvédelem iskolai oktatása; 14. olasz madárvédelem; 15. Darwin-Állomás felállítása a Galapagos-szigeteken; 16. köszönet a vendéglátóknak.

Ezután ismerteti az ázsiai kontinentális alosztály alapszabályait.

A hivatalos beszámolókat után következnek az elhangzott előadások. (Taiwan, India, Japán, Korea és Borneo madárvédelmének állása; madárvonulás Új-Zélandban; a Szovjetunió kétéves madárvédelmének állása; a nemzetközi vadvédelmi kutató hivatal jelentése; az olaj-kibocsátás kérdése; a kipusztulóban levő madarak jegyzéke; a japán kontyos ibisz állománya; jelentés a Fülöp-szigeteken végzett erdőirtásokkal kapcsolatban; fehérgólya-állomány; a madarak elriasztása a repülő terek közeléből; a rizsföldek madártani kérdései.) Végül ismerteti az ICBP jelenlegi személyi összetételét.

K. A.

Kumerloeve, Hans, Zur Kenntnis der Avifauna Kleinasiens.

(Bonner Zoologische Beiträge, XII., Sonderheft, 1961, pp. 318.)

KUMERLOEVE munkáját már régen várta a tudományos világ, hiszen ismeretesek voltak a háború előtti útjának eredményei, az újabb utairól is több közlemény jelent meg, megadta már Kis-Ázsia zoológiai irodalmának jegyzékét, tudtuk, hogy a munka előkészület alatt áll. Ezért nagy örömmel üdvözljük, hogy volt utitársa PROF. NIETHAMMER módot adott neki régen elkészült könyve megjelenésére. Ismerteti a

szervő, hogy Kis-Ázsia madártani kutatása milyen nehezen haladt előre, beszámol a kutatás történetéről és saját útjairól is. Részletes ökológiai leírást ad. Ezután rátér az egyes fajokra, azok rendszertani kérdéseire. A továbbiakban megadja a madarak török neveit, a Kis-Ázsiában élő fajok jegyzékét a kutatók eredményeinek feltüntetésével, a fajok tengerszint feletti magassági előfordulását, az endemikus alfajok jegyzékét, állatföldrajzi hovatartozásuk magyarázatát. A munkát rendkívül jól áttekinthető térképek díszítik. Habár itt-ott még mutatkoznak némi hiányosságok, mégis nagy örömmel kell vennünk főleg azt, hogy végre hallunk Kis-Ázsia délnyugati részéről is, mely eddig csaknem ismeretlen maradt madártani szempontból, és jó összefoglalót kapunk Kis-Ázsia madárvilágáról.

K. A

Morbach, Joh., Vögel der Heimat. Bd. 4.

(Druck Kremer-Muller & Cie, Esch-Alzette, 1962. pp. 228)

A szerző munkájával megelőzte a német nyelvű irodalomban még a nagy összefoglaló munkákat is. A 4. kötet a sarlósfecskéket, kecskefejőket, a szalakóta-féléket és a baglyokat tárgyalja. Minden fajnál közli a luxemburgi népies neveket és a környező nyelvterületek hivatalos madárneveit. Rövid leírást ad; az elterjedés leírását térképpel is illusztrálja, és rátér az ökológiai adottságokra is. Különös részletességgel fejtegeti a madár életmódjára, költés-biológiájára és táplálkozására vonatkozó adatokat, melyek javarészt saját megfigyeléseinek és vizsgálatainak eredményei. A könyvet a világ legjobb madárfényképezőinek felvételei díszítik.

K. A.

Giban, J., Colloque sur les moyens de protection contre les espèces d'oiseaux commettant des dégâts en agriculture.

(Annales des Épiphyties, Vol. 13, No. Hors Série, Paris, 1962, pp. 263).

A kötet az 1961. okt. 9--11 között Versaillesban tartott Nemzetközi Alkalmazott Madártani Unió közgyűlésén elhangzott előadásokat tartalmazza, valamint a hozzászólásokat is. PRZYGOĐDA a vegyi anyagokkal végzett kísérletekkel (morkit, morkit forte, anthrachinon+TMTD, arikal stb.) szembeállítja a mechanikus védekezést szántóföldeken és gyümölcsösökben, így kifeszített fonalakkal és a kifüggesztett sózott heringgel való riasztást, mely módszerek eredményesebbnek bizonyultak. WRIGHT a vetési varjúnak a kukoricától való elriasztását vizsgálta (anthraquinone, thiram). AUBRY a hálós védekezést ismerteti. MURBACH a seregélyeknek hangriasztás útján való riasztásának eredményeiről ad számot. Hasonló témakörrel foglalkozik SCHMITT is, felölelve a riasztó patronos, sárkányos, ballonos és hálós védekezést is. BRUNS hasonlóképpen; FRINGS a seregélyek hangriasztásáról, MURBACH és GRAMET a vetési varjú hangriasztásáról beszélt. A témát pontokba szedve foglalják össze. Következő tárgykör a repülőtereken végzett hangriasztásról szól, mely témakörben HARDENBERG és BROWN beszéltek. BÜTTIKER az ázsiai madárriasztó eszközöket ismerteti, TUTMAN a dalmáciaikat. KEIL bemutatta, hogy üveggolyóval hogyan lehet ragadozókat távoltartani. LECLERQUE a ragadozó-alakú sárkányok hatásosságát boncolgatja a gabonaföldek felett. MOREL szenegáli riasztási módokról ad számot. CREUTZ a gémelek elriasztását boncolgatja a halastavakról. GASOW kérdése, hogy a bükk-magban mennyi kárt tehet az örvösgalamb. Végül az adminisztratív kérdésekben hozott döntéseket és a konferenciához csatlakozó kirándulásokon szerzett tapasztalatokat ismerteti a kötet.

K. A.

Pfeifer, S. — Keil, W., Festschrift herausgegeben anlässlich des 25 jährigen Jubiläums der Vogelschutzwerke für Hessen, Rheinland-Pfalz und Saarland.

(Frankfurt a. M., 1962, pp. 140)

A jubileumot felhasználta, mint már Seebachban is, a Nemzetközi Alkalmazott Madártani Unió, hogy évi közgyűlését ott tartsa. A kötet igen díszes kiállítású, és számos távollevő is sietett legalább egy dolgozattal megünnepelni az évfordulót.

ACKER a madárvédelmi várta történetét ismerteti, amit PFEIFER egészít ki szakmai kérdésekkel, KEIL pedig a külső munkatársi hálózat ismertetésével. BRUNS a település sűrűségi tudományos vizsgálatok gyakorlati jelentőségére mutat rá. DROST a nemzetközi madárvédelem időszerű kérdéseiről ad számot. FRANZ bemutatja, hogy a madarak által okozott rovar-pusztítás miként értékelhető. GIBAN a hangriasztásról szól. GIBB a cinegék munkáját vizsgálja a fenyvesekben. GOETHE egy tengerparti védterületen végzett vizsgálatairól számol be. v. GUNTEN a molnárfecske táplálkozásáról ír. KEVE a dankasirály kérdést boncolgatja magyar viszonylatban. SCHMITT a hangriasztás történetét ismerteti. TURCEK vizsgálja, hogy a madaraknak egyes erdei kártevők pusztításában milyen szerepük jut. WELLENSTEIN fenyvesben végzett kutatásokat, hogy a madár- és hangya-állomány sűrűsége milyen kihatással van a kártevők fellépésére. PFEIFER és KEIL gabonaföldeken kutatták a házi veréb táplálkozásának s ezzel összefüggésben állományváltozásának problémáját.

K. A.

AQUILA - INDEX

INDEX ALPHABETICUS AVIUM

- Accipiter brevipes* 18, (21), 248, 249, (250-251)
Accipiter gentilis 127, (128), 231
Accipiter gentilis balcanicus 128, (129)
Accipiter gentilis buteoides 127-128, (128-129)
Accipiter gentilis gallinarum 127-128, (128-129)
Accipiter gentilis marginatus 127-128, (128-129)
Accipiter gentilis moscowiae 127, (129)
Acrocephalus arundinaceus (209)
Acrocephalus dumetorum 173, (185)
Acrocephalus palustris 169, (170), 275
Acrocephalus schoenobaenus 275
Actitis hypoleucos (209), 260, 277
Aegithalos caudatus 271, 278
Aegolius funereus 262, 273, 276
Alauda arvensis 266
Alca torda 173, (185)
Anas acuta 150, (156)
Anas crecca 149, (155), 278
Anas penelope 150, (155), 278
Anas platyrhynchos 148, (155)
Anas querquedula 149, (155), 278
Anas strepera 150, (155)
Anser anser 213, (219)
Anthus campestris 264
Anthus spinoletta 264, 277, 278
Apus apus (210), 260, 261, 264, 276
Apus melba 252, (252), 253, (253)
Aquila chrysaetos 258, 272
Aquila heliaca 258, 267
Aquila pomarina 266, 272, 278
Ardea cinerea (209), 247, (248), 278
Ardea purpurea (209), 260
Ardeola ibis 246, (246-247)
Ardeola ralloides 245, (245), 260
Arenaria interpres 258, 259, 262, 264
Athene noctua (210)
Aythia ferina 151, (156), (209)
Aythia fuligula 151, (156), 173, (185)
Aythia marila 272
Aythia nyroca (209)
- Bombycilla garrulus* 57, 59, 60, (61), (63), 71, (71), 72, (72), 159-166, (167), 273, 278
Branta leucopsis 272
Branta ruficollis 18, (21)
Bubulcus ibis, lásd: *Ardeola ibis*
Bucephala clangula 151, (156), 173, (185)
Burhinus oediconemus 262, 267
Buteo buteo 258, 278
Buteo lagopus 278
Buteo rufinus 272
- Calandrella brachydactyla* 254, (254), 264, 273
Calcarius lapponicus 256, (256), 276
Calidris alpina 152, (156), (209), 278
Calidris canutus 258, 264
Calidris minuta (209), 260
Caprimulgus wiederspergii 125, (126)
Carduelis cannabina 52, 170, (171), 225, (228)
Carduelis carduelis 103-105, (105-107), 170, (171), 225, (228), 266, 269, 275, 278
Carduelis flammea 265
Carduelis flammea cabaret 266
Carduelis flammea holboelli 266
Carduelis flavirostris 259
Carduelis spinus 57, 58, 59, 60, (61), (62), (63), 70, (70), 205-206, (206-207), 225, (228)
Carpodacus erythrinus 169-170, (170-171), 173, (185), 173-177, (186-190), 178, (191)
Casarca ferruginea 257
Certhia familiaris 29
Charadrius dubius curonicus (209), 278
Charadrius morinellus 262
Chlidonias hybrida (209), 213, (217) 259, 260
Chlidonias leucopterus (209), 259, 260, 267
Chlidonias niger (209), 260
Chloris chloris (210), 225, (228), 275, 278
Chordeiles minor 125, (126)

- Ciconia ciconia* 83–96, (97–102), (209),
 246, (246), 248, (248), 277
Ciconia nigra 246, (246), 264, 278
Cinclus cinclus 266, 277, 278
Circaëtus gallicus 272, 278
Clangula hyemalis 257
Coloeus monedula 29, (210), 275, 278
Columba oenas 177, (189)
Coracias garrulus 29, (210), 277
Corvus corax 177, (189), 263, 267, 272,
 277, 278
Corvus cornix 272, 277, 278
Corvus corone 267
Corvus corone × *cornix* 264, 267
Corvus frugilegus 17, (21), 131, (140), 177,
 (189), (210), 277
Coturnix coturnix 268, 269, 279
Crocethia alba 258, 259, 262, 264
Cuculus canorus 263, 264, 269
Cygnus cygnus 257, 258, 272
Cygnus olor 213, (217), 257
- Delichon urbica* (210), 266
Dendrocopos major 131–137, (140–141),
 276, 278
Dendrocopos minor 277
Dendrocopos syriacus 176, (189), 263, 276
Dryocopus martius 173, (185), 262, 263,
 272, 278
- Egretta alba* 213, (217), 263, 264
Egretta garzetta 213, (217), 245, (245)
Emberiza aureola 173, (185)
Emberiza cia 276
Emberiza citrinella 225, (228), 271, 278
Emberiza hortulana 265
Emberiza pusilla 173, (185)
Eremophila alpestris 253, (253), (254),
 256, (256), 259, 262
Erithacus rubecula 264, 277, 278
Erythrura erythrura lásd: *Carpodacus*
erythrura
- Falco cherrug* (223), 258, 263, 267
Falco kreyenborgi (224)
Falco naumanni 251, (251), 267
Falco peregrinus (223), 258, 267
Falco subbuteo 248, (250)
Falco tinnunculus 277
Fringilla coelebs 112–113, (120–121),
 205, (206), 278
Fringilla montifringilla 278
Fulica atra (209), 278
Fulmarus glacialis 173, (185)
- Galerida cristata* 176, (189), (210)
Garrulus glandarius 278
- Gelochelidon nilotica* 262
Glareola nordmanni 259
Glareola pratincta 213, (217), 259, 268
Grus grus 268, 272
Gyps fulvus 272
- Haliaëtus albicilla* 258
Haematopus ostralegus 258, 259, 264,
 268
Hieraaëtus fasciatus 18, (21), 258
Hieraaëtus pennatus 263, 267, 272
Himantopus himantopus 213, (217), 263
Hippolais icterina 265
Hippolais pallida 177, (189), 255, (255),
 259
Hirundo daurica 272, 273
Hirundo rustica (210), 278
Hydroprogne caspia 153, (157), 213, (217),
 259, 262, 263, 264, 277, 278
- Ixobrychus minutus* (209), 260
- Jynx torquilla* 24, 25, 29, 30, (37), (40),
 278
- Lanius collurio* 103, 255, (255), 266, 275
Lanius excubitor 170, (171)
Lanius minor (210), 269
Lanius senator 266
Larus argentatus 153, (156), (209), 264
Larus canus 262
Larus fuscus 173, (185), 262
Larus marinus 18, (21), 173, 185
Larus melanocephalus (209), 259
Larus minutus (209), 264, 267
Larus ridibundus 272, 278
Limicola falcinellus 259, 278
Limosa limosa 152, (156), 173, (185), (209)
 268
Limosa lapponica 264
Locustella fluviatilis 173, (185)
Locustella luscinioides 264
Loxia curvirostra 262, 263, 276, 277,
 278
Loxia leucoptera 263
Lullula arborea 117–119, (124)
Lymnocyptes minimus 273
Lyrurus tetrix 267
- Melanitta fusca* 257, 258
Melanitta nigra 257, 264
Mergus serrator 272
Merops apiaster (210), 266, 267, 268
Milvus milvus 263
Monticola saxatilis 265, 266
Motacilla alba 29, (209), 263, 266, 278

- Motacilla cinerea* 278
Motacilla flava 278
Motacilla flava thunbergi 266
Muscicapa albicollis 29
Muscicapa parva 173, (185), 263
Muscicapa striata 29, 269
- Nucifraga caryocatactes* 263, 267
Numenius arquata 152, (156), 258
Numenius phaeopus 262, 267, 268
- Nyctea scandiaca* 252, (252)
Nycticorax nycticorax 245, (245), 260, 278
- Oenanthe hispanica melanoleuca* 268
Oenanthe leucomela (210)
Oenanthe oenanthe (210), 265, 277, 278
Oriolus oriolus (210)
Otis tetrax 251, (251), 267
Otus scops 265, 267, 277
Oxyura leucocephala (209), 258
- Pandion haliaëtus* 151, (156), 264
Parus ater 262, 275, 276, 278
Parus caeruleus 24, 25, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, (37), (41), (42), (43), (44), (45), 265
Parus cristatus 262, 277, 278
Parus maior 24, 25, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, (37), (40), (41), (43), (44), (45), 131, (140), 265, 270, 278
Parus lugubris 274
Parus montanus 262, 278
Parus palustris 24, 25, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, (37), (40), (41), (42), (43), (44), (45), 265
Passer domesticus 25, 29, 30, 31, (37), (40), (41), 51, 52, 53, 176, (189), (210), 225, (228), 272, 275, 278
Passer montanus 24, 25, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, (37), (39), (40), (41), (42), (43), (44), (45), 52, 266, 278
Pastor roseus 259
Pelecanus crispus 65, 66, 71, 73, 74, 75, 76, 77, (79), (80), (81), 213, (217), (218)
Pelecanus onocrotalus 65, 66, 71, 74, (79), (80), (81), 213, (217), (218)
Perdix perdix 276, 277
Pernis apivorus 258, 262, 272
Phalacrocorax carbo (209)
Phalacrocorax pygmaeus 268
Phalaropus lobatus 259
Philomachus pugnax 153, (156), (209), 260, 278
Phoenicopterus ruber 247, (247), 279
Phoenicurus ochruros 176, (189), 275, 277, 278
- Phoenicurus phoenicurus* 29, (40), 278
Phylloscopus collybita 270, 277, 278
Phylloscopus sibilatrix 278
Phylloscopus trochylus 275
Phylloscopus trochylus viridanus 173, (185)
Pica pica 103, 170, (171), (210), 260, 272
Picus canus 259
Picus viridis 131 – 133, 135, 136, 137, 138, (140), (142 – 143), 278
Pinicola enucleator 266
Platalea leucorodia 213, (215), (216), (217), (218), 268
Plectophenax nivalis (256), 266
Plegadis falcinellus (209), 247, (247)
Podiceps cristatus 147, (154), (209), 260
Podiceps griseigena (209), 260
Podiceps nigricollis 147, (155), (209), 260, 278
Podiceps ruficollis 147, (155), (209), 260, 277
Porzana porzana 273
Prunella collaris 264, 265, 277
Prunella modularis 262, 277, 278
Pyrrhula pyrrhula 57, 58, 60, (61), (62), (63), 67 – 69, (67 – 69), 173, (185), 255, (256), 262, 270, 277, 278
- Recurvirostra avocetta* 261
Regulus regulus 262
Regulus ignicapillus 199 – 201, (202 – 203), 263, 278
Remiz pendulinus 271 – 272
Rissa tridactyla 173, (185), 259
- Saxicola torquata* 266
Scolopax rusticola 263, 277
Serinus serinus 176, (189), 205, (206), 275 – 276
Sitta europaea 24, 25, 29, (37), 131 – 138, (140 – 143)
Somateria mollissima 264
Spatula clypeata 150, (156)
Squatarola squatarola 263
Stercorarius longicaudatus 259
Sterna albifrons (209), 259, 267
Sterna hirundo 213, (219)
Sterna macrura 264
Streptopelia decaocto 176, (189), 225, (228), 263, 275
Streptopelia turtur 170, (171)
Strix aluco 270
Strix uralensis 252, (252), 267
Sturnus vulgaris 24, 25, 29, 30, 31, 34, (37), (40), (41), (44), (210), 263, 278
Sula bassana 173, (185)
Sylvia atricapilla 265, 266
Sylvia communis 265
Sylvia nisoria 173, (185), 265, 274

- Tadorna tadorna* (209), 257, 258
Tarsyger cyanurus 173, (185)
Tetrao urogallus 262, 267, 272
Tetrastes bonasia 264, 267, 278
Tichodroma muraria 263, 266
Tringa erythropus (209), 260
Tringa flavipes 125, (126)
Tringa glareola (209), 260, 278
Tringa ochropus 260
Tringa stagnatilis 258
Tringa totanus (209), 213, (217), 278
Troglodytes troglodytes 278
Turdus iliacus 173, 176, (185), (189),
177-178, (189-191)
Turdus merula 115, (123)
Turdus philomelos 273, 278
Turdus pilaris 57, 59, 60, (61), (63), 73,
(73), 170, (171), 173, (185), 176, (189),
177-182, (191-193), 195-197, (198),
266, 267, 278
Turdus torquatus 254, (254), 272, 273,
277, 278
Turdus torquatus alpestris 266, 273
Turdus viscivorus 57, 59, 60, (61), (63),
72, (72), 176, (189), 261, 262, 277, 278
Tyto alba 48, (50), 51, 54, (55)

Upupa epops 29, (210)

Vanellus vanellus (209), 260, 278